

Robert Bye

Vindkraftens lokale landskap

STS-arbeidsnotat 01/04

ISSN 0802-3573-179

arbeidsnotat
working paper

Vindkraftens lokale landskap

”(...) Eller skal vi utvide landskapsbegrepet til å inkludere luften som et medium likeverdig med fjell, jord og vegetasjon landskapssituasjonen? Ved innføring av vindmøller blir luften synliggjort og begrepet om hva et naturlandskap er oppjustert i forhold til at vi lever i en ny tid.”¹

”Å montera Statkraft sine dynamiske propellar på Stad er like makabert som å pisse på kongens teppe, fordi ein har så stor respekt for kongeleg kutyme at ein ikkje torer å spyrje etter toalettet.”²

”Dei kallar det vindmøllepark, men det er eit industriområde dei planlegg oppe på fjellet.”³

Den norske vindkraftshistorien kan sies å ha startet på Andøya i 1916. Dahles vindkraftverk ga strøm til 16 abonnenter den første tiden etter den ble satt opp.⁴ De første kommersielle vindkraftverkene var av relativ beskjeden størrelse og hadde en produksjon på mellom 30 og 100 kW. Til sammenligning er det i dag vanlig med kraftverk som produserer fra 600 kW til 2 MW, og det gjøres forsøk med møller opp til 5 MW.⁵ I perioden mellom 1916 og 1980-tallet var det imidlertid lite som skjedde når det gjelder utbygging av vindkraft. Allerede fra begynnelsen av 1900-tallet startet det norske vannkrafteventyret for alvor og behovet for andre energikilder ble minimalt. Elver og fossefall så ut til å være en utømmelig kilde som skulle dekke landets energibehov i all overskuelig fremtid.⁶ Dette endret seg til dels med oljekrisen på begynnelsen av 1970-tallet hvor det ble oppmerksomhet omkring hvor sårbar energiforsyningen kan være. Samtidig ble det også utover 1970-tallet en økende bevissthet omkring behovet for miljøvennlig og fornybar energi. En videre utbygging av vannkraft ble vanskeliggjort etter hvert som den folkelige motstanden økte etter hvert som stadig flere fossefall ble lagt i rør. Dette toppet seg omkring utbyggingen av Mardøla og Altavassdraget hvor opinionen hadde snudd og tilla naturvern en langt større betydning enn tidligere.⁷

¹ Sivilarkitekt MNAL Bertram D. Brochmann i innlegget ”*Nå må Norge bygge vindmøller*” i Bergens Tidende 19/7-2001.

² Bergens Tidende 30/6-2001

³ Jan Hammersvik – turistvert i Selje kommune til Bergens Tidende 30/6-2001.

⁴ <http://www.vindteknikk.no/fakta/historie.html>. Skrevet ut 27/5-02

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

Det første nasjonale forskningsprogrammet som så på vindenergi varte fra 1979-1983. Likevel var det ingen stor aktivitet i Norge, sammenlignet med Danmark og USA som satte i gang store prosjekter. I 1984 anbefalte hovedstyret i NVE overfor Olje- og Energidepartementet å utsette byggingen av et testanlegg for vindkraft i et par års tid. De mente det var viktig å avvente den teknologiske og økonomiske utviklingen av vindkraftanlegg før det ble tatt et standpunkt til bygging.⁸ Den første vindmøllen i Norge på mange år ble satt opp på Titran i Sør-Trøndelag i 1986. Astrid, som møllen ble kalt, var en stall-regulert mølle som produserte 55kW. Astrid ble brukt til forskning, samtidig som den sammen med et diesellaggregat fungerte som en selvstendig energiforsyning til et lite lokalsamfunn.⁹ Etter dette dukket det opp flere enkeltmøller rundt omkring i landet. Den første vindmølleparken ble påbegynt i 1991, da Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk (NTE) satte opp 5 møller på Vikna. Deretter fulgte Fjeldskår vindmøllepark ved Lindesnes som ble gitt konsesjon i 1997, og åpnet av daværende Olje- og Energiminister Marit Arnstad i 1998. Likedan ble det åpnet en vindpark på Harøy i Sandøy kommune desember 1999. Til tross for at utbyggingen til en viss grad har kommet i gang, samt det store potensialet for vindkraft langs kysten, har det kun blitt bygd ut vindkraft tilsvarende 13 MW så langt.¹⁰ Det er delt ut konsesjoner på flere vindparker, men ingen har så langt blitt satt opp.¹¹ Christian Grorud i CADDET mener at mangelen på storskala vindkraft i Norge skyldes lave strømpriser og lange avstander for å transportere energien fra vindparkene til tettbeboede strøk.¹² Han så imidlertid lysere på fremtiden på vindkraftens vegne med tanke på regjeringens uttalte målsetting om 3TWh pr år fra vindenergi innen 2010. Vi skal senere se at denne målsettingen ikke nødvendigvis har blitt skrevet i stein.

Utgangspunktet i de senere årene har derfor vært en målsetting om å få til en årlig produksjon 3 TWh innen 2010. Dette er ikke en veldig ambisiøs plan med tanke på den lange kysten og en gjennomsnittlig vindhastighet på 8-10 m/s langs store deler av den. Samtidig er den ambisiøs hvis vi tar i betraktning selv om det i de siste 15-20 årene har det blitt diskutert mye om vindkraft her i Norge, så har den ikke så langt fått noe særlig vind i propellene. De igangsatte prosjektene har så langt vært beskjedne både i forhold til antall møller og produsert energi. Årsakene til dette er mangfoldige og i denne artikkelen vil jeg se nærmere på hvordan vindkraft har blitt diskutert og fremstilt i noen norske aviser i de siste 10-15 årene. Viktig i denne sammenhengen har vært å se på hvilke aktører det er som har deltatt i debatten og hvordan de har forholdt seg til utbygging av vindkraft. Selv om dette ikke på noen måte vil gi et utfyllende svar på hvorfor det er satt opp så få vindmøller i Norge, vil det likevel kunne bidra til en økt forståelse omkring

⁸ Aftenposten 25/2-1984

⁹ <http://www.vindteknikk.no/fakta/historie.html>. Skrevet ut 27/5-02

¹⁰ Infopoint Renewable Energy, Caddet, 3/01

¹¹ Dette er en sannhet med modifikasjoner. I disse dager (juli 02) har oppbyggingen av første del av vindparken på Smøla startet.

¹² Ibid

hvilke argumenter som brukes i kontroversene omkring implementering av vindkraft. En viktig innsikt fra nyere teknologisosiologi er nettopp det at en ny teknologi må formes av, og selv forme allerede eksisterende sosiokulturelle mønstre.¹³ I tilfellet vindkraft, vil det ikke være noen overdrivelse å si at de fleste vindkraftprosjekter har strandet i at pådriverne ikke har tatt hensyn til at alle de relevante aktører har blitt innlemmet i prosjektet. Om det ikke har vært lokalbefolkningen, så kan det ha vært miljømyndigheter og/eller miljø-/naturvernere, eller rett og slett investeringene som har blitt for store i forhold til krav om lønnsomhet.

1980-tallet: Er dette noe å satse på da?

Den tidlige debatten omkring vindkraft i Norge var preget av en veldig positiv holdning. Det var snakk om ren fornybar energi som ikke førte med seg noen negative miljøkonsekvenser. Hvordan kunne temming av vind være en miljøtrussel? Miljøspørsmål var da heller ikke noe hovedspørsmål, men poenget var heller om vindkraft ville være økonomisk bærekraftig, eller om det måtte store statlige subsidier til for at den skulle lønne seg. Vi så tidligere at NVE stilte seg tvilende til lønnsomheten ved vindkraft og anbefalte OED å utsette byggingen av en teststasjon. Året etter dette, i 1985, bevilget OED to millioner til innsats på området vindenergi, og da var det særlig interessant å se på prosjekter hvor vindenergien kunne kombineres med diesellaggregater på øysamfunn uten nettilknytning. Vindkraft ble sett på som for dyrt til å skulle bidra til den generelle energiproduksjonen. Totalt ble det dette året foreslått å bruke kr 15.2 mill på alternative energiformer i det påfølgende året.¹⁴ Samtidig som den norske satsningen var meget beskjeden så var vind blitt milliardindustri i Danmark. På midten av 1980-tallet mente danskene å ha minst fem års forsprang på andre interesserte industriland når det gjaldt utvikling av vindmøller. I 1985 eksporterte Danmark vindmøller for to milliarder kroner.¹⁵

På midten av 1980-tallet førte blant annet Tsjernobyl-ulykken til at det ble debatt omkring hva slags energikilde vi burde satse på i fremtiden. De enorme miljøødeleggelsene som fulgte denne ble et skremmeskudd for mange, og viktigheten av miljøvennlig energi ble vektlagt i større grad enn tidligere. I Sverige ble det blant annet bestemt ved folkeavstemning at alle kjernekraftverk skulle nedlegges innen 2010.¹⁶ Selv om fornybar energi ble vektlagt i tiden etter Tsjernobyl, ble det likevel ansett som å bli for dyrt. Fornybare energikilder, som vind-, sol- og bioenergi, ble derfor ikke ansett som å være reelle alternativ til vannkraft og olje, kull og gass.¹⁷ Et annet

¹³ For eksempel: Pinch, T., Hughes, T., and Bijker, W. eds. (1987): *The Social Construction of Technological Systems*, Cambridge, MA: The MIT Press.

¹⁴ Aftenposten 15/10-1985

¹⁵ Aftenposten 5/4-1986

¹⁶ Aftenposten 18/6-1986

¹⁷ Dette ser vi blant annet i flere innlegg i Aftenposten i perioden 1986-1987, bla 18/6-1986 og 24/3-1987

aspekt det ble pekt på var at selv om fornybare energikilder ville gi viktige bidrag til energiproduksjonen, ville det likevel ikke bety mye i internasjonal målestokk.¹⁸ I Danmark hadde imidlertid vindkraft, som nevnt, blitt storindustri. På høsten 1988 var det allerede satt opp over 2000 vindmøller som produserte strøm. Selv om dette ikke utgjorde all verden i forhold til det samlede energiforbruket, var det ventet at 10 prosent av landets strømforbruk ville komme fra vindkraft innen år 2000.¹⁹ Journalisten som skrev reportasjen kom imidlertid med en pessimistisk spådom for Norges del. Han mente at selv om vi nok har nok vind i Norge, vil terrengets karakter kunne være til hinder for at vindkraft kan bli noen suksess i Norge. En liten knaus, eller skogteig kan være nok til at produksjonen blir for liten. I det hele tatt kan det virke som vindkraft, og andre fornybare energikilder blir behandlet mer som kuriositeter heller enn reelle alternativer til olje og gass på 1980-tallet. Vel er miljøhensyn viktig, men det er langt viktigere at strømmen er billig.

I 1989 ble det lansert det planer for 10-15 møller som skulle bygges fram til 1992. Dette var lagt opp slik at lokale energiverk skulle stå for driften, mens staten skulle sponse halvparten av utgiftene. Prisen på strømmen fra disse vindkraftverkene skulle bli omtrent som prisen på strøm fra nye vannkraftverk.²⁰ Det første vindkraftverket i denne satsningen ble plassert på Hammarøy i Møre og Romsdal. Vindmøllen fikk navnet "Eivind" etter daværende Olje- og Energiminister Eivind Reiten, som var med på oppstarten av den. Møllen ble startet i 1990 og skulle produsere 680 000 kWh i året, noe som tilsvarer strømforbruket i 35 boliger. Møllen ble imidlertid også møtt med en del kritikk. Argumentet var at dette var sløsing med penger siden strømmen ble såpass dyr, og det heller ikke så ut til at strøm fra vindkraftverk ville bli billigere enn strøm fra vannkraft i overskuelig framtid.²¹ Ifølge ministeren ville prosjektet på Hammarøy være avgjørende for hvordan den videre satsningen på vindkraft ville bli.

I forbindelse med World Watch rapporten som ble sluppet i 1990 rykket Bellona ut og hevdet at det vil være viktig for Norge å satse på fornybare energikilder i fremtiden slik at vi kan være med på å redusere utslippene av klimafiendtlige gasser. De så for seg at vindkraft ville kunne ha et potensial på 35 TWh i Norge, men at dette ville kunne komme i konflikt med naturverninteresser. De mente likevel at Norge realistisk sett burde kunne ha en produksjon på 3 TWh i løpet av det påfølgende tiåret.²² Utpå høsten 1990 ble det annonsert det at det også skulle bygges vindkraftverk i Vesterålen, på Bø og Andøya. Erfaringene fra "Eivind" hadde vært så gode at NVE ville være med på byggingen av disse vindmøllene også. Målsettingen hadde nå blitt at det skulle bygges ut vindkraft tilsvarende en årsproduksjon på 10 mill kWh i løpet av 1993. Dette ville være et bidrag for å bygge opp

¹⁸ Aftenposten 24/3-1987

¹⁹ Aftenposten 29/10-1988

²⁰ Aftenposten 7/9-1989

²¹ Aftenposten 10/1-1990

²² Aftenposten 23/3-1990

kompetanse og erfaring med kommersiell vindkraft under norske forhold.²³ I 1991 fikk så Norge sin første vindmøllepark, da Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk satte opp 5 vindmøller på Husafjellet i Vikna kommune. Disse møllene produserte 3,2 mill kWh i året.²⁴

Hvis en skal oppsummere debatten slik den fremsto på 1980-tallet må det være at vindkraft ble ansett som noe positivt, noe som det absolutt burde satses på. Den var miljøvennlig og det fantes store mengder av den langs vår forblåste kyst. Likevel var det en viss pessimisme forbundet med at det ville bli for dyrt sammenlignet med en videre vannkraftutbygging og bruk av fossile energikilder. Energidiskusjonen var styrt etter et prinsipp om at det aller viktigste var at strømproduksjonen var så billig som mulig, slik at prisene skulle kunne holdes nede. Den optimistiske holdningen som vi så i Danmark ble dermed ikke akseptert i samme grad her i Norge. All den tid vi kunne produsere billig vannkraft og hadde uante mengder med olje og gass var det ikke noe behov for vindkraft. Problemet kom i forbindelse med at opinionen snudde mot å legge flere vassdrag i rør. Det ble et poeng å beholde uberørt natur uberørt. I tillegg gjorde Tsjernobyl-ulykken at motstanden mot kjernekraft ble forsterket, slik at dette heller ikke ble noe alternativ i energidebatten på 1980-tallet. I utgangspunktet burde derfor veien ligge åpen for en storstilt satsning på vindkraft så fremt prisen på strømmen var tilstrekkelig høy.

1990-årene: Vindkrifteventyret tar av?

Vi så i det foregående at mens danskene gjennom siste halvdel av 1970-årene og 1980-årene bygde opp en betydelig vindkraftindustri, ble Norge i sammenligning hengende etter. Den norske holdningen kan best beskrives som en avventende pessimistisk optimisme. Entusiastene var aldri i tvil om at blant annet vindkraft var veien å gå mot bærekraftig energiproduksjon, mens de som bestemte stilte seg mer tvilende til den økonomiske lønnsomheten i disse prosjektene. Idealismen ble ansett som å være for kostbar. Lave strømpriser gjorde i tillegg sitt til at det var en heller nøktern satsing på vindkraft langs norskekysten. På 1990-tallet ble, som nevnt tidligere, den negative holdningen til utbygging av mer vannkraft forsterket og verneinteressene ble mer tydelige. Vi skal se at innenfor miljøvern diskusjonene ble fokuset som på 1980-tallet hadde vært på globale miljøproblemer og utslipp av klimagasser til dels skiftet til fordel for et fokus på mer klassiske naturverninteresser når diskusjonene kom inn på vindkraft. Et viktig argument mot utbygging av flere vassdrag var det å skulle verne uberørt natur mot slike radikale inngrep som et vannkraftverk er. Selv om kraften er miljøvennlig, har utbyggingen av slike kraftverk ofte store irreversible konsekvenser for naturen. Dette er argumenter som også skulle bli brukt i diskusjonene om bygging av vindparker.

²³ Aftenposten 16/10-1990

²⁴ Aftenposten 8/11-1991

I forbindelse med stortingsvalget i 1993 ble vern av vassdrag en viktig sak. En kommentator i Aftenposten mente dette skyldtes at regjeringen trengte en konkret miljøseier før det forestående Stortingsvalget.²⁵ Jens Stoltenberg uttalte at det å verne en foss blir svært konkret, mens ozonlag og gifter blir for diffust og uhåndterbart og at det klassiske naturvernet derfor fikk sin renessanse. John G. Bernander fra Høyre mente at utbygging var et symbol på gårsdagens vekstfilosofi og at uberørt natur er en viktig ressurs som også har stor betydning i turistsammenheng. Likevel ville en utbygging kunne forsvares ut i fra en tanke om at det er bedre å bygge ut norske vassdrag slik at sterkt forurensende kraftverk i andre land kan legges ned. Magnar Norderhaug fra Worldwatch Institute mente imidlertid at vannkraften og oljen hadde blitt en sovepute for Norge og at Norge knapt var med på den energirevolusjonen som skjedde i resten av verden. Han pekte på at særlig vind og solenergi var i voldsom ekspansjon på verdensbasis og at land som Japan og Tyskland produserte stadig mer med mindre energi.²⁶ Norderhaug får støtte fra Naturvernforbundet som også mente at det som er igjen av vassdrag i Norge burde skånes for utbygging.²⁷ Deres poeng var at utbygging av mer vannkraft verken er spesielt miljøvennlig eller skaper lønnsomme arbeidsplasser, og at det vil heller ikke bidra til at Europas miljøproblem blir løst. I forhold til det siste fremheves det at hvis Norge foretar en total utbygging av vannkraft ville dette kun legge på 1 prosent på Europas strømforbruk.²⁸ Regjeringen uttalte på sin side at oljeselskapene burde betale en forskningsavgift for å støtte forskning på alternativ energi, slik som for eksempel vindkraft. Mens en del utenlandske oljeselskaper var aktive i forhold til å forske på alternative energiformer var de norske selskapene passive. Informasjonssjef John Ove Lindøe i Statoil uttalte at det ikke var nødvendig for Norge å forske på alternative energiformer siden vi eksporterer såpass mye energi, men at vi nok likevel hadde et moralsk ansvar i forhold til resten av verden til å gjøre det.²⁹ Senere skal vi se at Statoil likevel tok seg en snartur innom vindkraft.

I 1993 ble så NVEs 15-årige vindkraftprosjekt avsluttet. I løpet av denne perioden ble det brukt 70 millioner på forskning og installering og utprøving av vindkraftanlegg langs kysten. Det ble installert demonstrasjonsanlegg på Frøya, Smøla, Vesterålen og på Andøya. Etter at programmet ble avsluttet tok lokale kraftlag over driften av disse anleggene. I tillegg var det mindre privatfinansierte vindturbiner knyttet til kraftnettet på Fosen og på Kleppe på Jæren.³⁰ Mats Rydhell i NVEs prosjekt for fornybare energiformer mente at vindkraft nok ikke kom til å slå gjennom i stor skala i Norge i de nærmeste årene, men at det kunne være et alternativ på avsidesliggende steder hvor strømmen må føres frem gjennom lange kabler. Lyklingholmen utenfor Bergen var et slikt prosjekt. I 1993 fikk aleneboeren på

²⁵ Aftenposten 23/7-1993

²⁶ Ibid

²⁷ Aftenposten 28/3-1993

²⁸ Ibid

²⁹ Aftenposten 10/7-1993

³⁰ Bergens Tidende 16/2-1994

Lyklingholmen installert et kombinert vind-, sol- og dieselekraftverk. En vindturbin på 3kW, samt et solcellepanel koblet sammen med et diesellaggregat skulle sikre 8000 kilowattimer årlig. Øyboeren var ikke spesielt fornøyd med denne løsningen. Han mente at vindturbinen hadde blitt plassert for nærme huset og at han dermed hadde fått et støyproblem. Det lokale kraftlaget, som hadde tatt over driften av anlegget etter at NVEs prosjekt var avsluttet, var imidlertid ikke interessert i å finansiere en flytting av anlegget.³¹ Etter et års drift var han like misfornøyd med anlegget, og han krevde å få strømmen sin gjennom kabel som alle andre. Det anlegget som hadde blitt installert klarte ikke å produsere tilstrekkelig med strøm til hans forbruk. Det lokale kraftlaget var imidlertid ikke interessert i å finansiere en slik løsning, som ville komme seg på kr 800 000. De mente at når en bosatte seg så langt unna allfarveg må en selv koste det å få strøm. En framføringskostnad på maksimalt kr 40 000, mente kraftlaget at kunne forsvares.³² Selv om denne historien sannsynligvis handler vel så mye om norsk distriktspolitikk som om vindkraft, gir det likevel et lite bilde av den norske energidebatten. Det skal være rikelig med strøm, og den skal være billig.

Et annet viktig energipolitisk stridstema utover 1990-tallet, ble kontroversene om hvorvidt det skulle bygges gasskraftverk i Norge. Naturkraft, som stod bak konsesjonssøknadene på to gasskraftverk, ble av NTE kritisert for å ha et foreldet syn på vindkraft. Ifølge NTE, som på dette tidspunktet hadde fem vindmøller i drift, var vindkraft mer enn luftige visjoner.³³ Naturkraft anså imidlertid vindkraft for kun å ha et potensial som et marginalt bidrag til den norske energiproduksjonen. NTE på sin side, så på vindkraft som et viktig supplement. Bellona var enige med NTE og sa at det var alvorlig at Naturkraft kunne gi en så gal framstilling av vindkraft som alternativ.³⁴ Naturkraft på sin side la skylden på den faglitteraturen de hadde brukt, samt informasjonen de hadde fått fra Statoil. Senere på året kritiserte Bellona Naturkrafts utredning som lå til grunn for søknadene. De mente den var så dårlig at den ikke oppfylte utredningsplikten, og ba derfor NVE om å sende den i retur med krav om en ny og bedre utredning.³⁵ I tillegg til at den ikke i tilstrekkelig grad gjorde rede for hvordan gasskraftverkene ville påvirke de nordiske målsettinger innen luftforurensing, mente Bellona at kapitlet om alternative energikilder var for dårlig. Etter Bellonas mening undervurderte Naturkraft mulighetene for satsing på vindkraft i Norge.

Det samme året kom det også fram at bevilgningene til Norges Forskningsråd til forskning på alternative energikilder blir halvert. Solenergiforsker Anne Grete Hestnes ved NTNU mente at dette skyldtes at pengene kommer fra Nærings- og Energidepartementet og at de forlangte arbeidsplasser for investeringene. Hun sa at det var viktig med satsing på miljø

³¹ Bergens Tidende 26/2-1994

³² Bergens Tidende 4/11-1995

³³ Aftenposten 26/3-1996

³⁴ Ibid

³⁵ Aftenposten 11/6-1996

og mente derfor at Miljødepartementet måtte komme på banen.³⁶ Forskningsrådet bekrefter at midlene var forventet å bidra til resultater i form av verdiskaping og ikke var primært rettet til miljørelatert forskning. Trygve Riis i NFR fremhevet også at Norge eksporterer strøm og ikke har det samme behovet for alternative energikilder som for eksempel Danmark har. Likevel mente han at hvis det ble slik at vi fikk et permanent underskudd i energitilfanget ville det være viktig å produsere denne på en måte som ikke økte CO2-utslippene for mye.³⁷

Spørsmålet er strøm og svaret er gass?

1996 ble et tørt år og det bidro til at sårbarheten ved norsk vannkraft kom til syne. Dette bidro til at diskusjonene om fremtidens kraftforsyning ble mer opphetet. For mange var, og er, det eneste riktige å nyttiggjøre seg de enorme gassressursene som ligger ute i Nordsjøen og bygge gasskraftverk. I følge daværende Olje- og Energiminister Ranveig Frøiland skulle Gasskraftverkene skulle i første rekke være et bidrag til å redusere bruken av mer forurensende kullkraft i Norden.³⁸ I tillegg mente hun at vi i Norge måtte bygge ut alternative energiformer slik at vi kunne dekke opp den del av energiforbruket som vannkraften ikke klarer å dekke. Spørsmålet om bygging av gasskraftverk kom imidlertid til å dominere debatten om hvilke energiformer vi skulle satse på i fremtiden. Dette førte, som vi skal se, til en sterkere spissing av argumenter mot vindkraft til fordel for utbygging av gasskraft. Frøiland sier blant annet at: *"Vindkraft kan ved samkjøring med lokale vasskraftverk spele ein rolle for elforsyninga. Diverre har og vindkraft sine miljøkostnader i form av støy og krav til store area."*³⁹

I valgåret 1997 ble gasskraftsaken den virkelige store energipolitiske saken. I årene som har fulgt siden, er den eventuelle byggingen av ett eller flere gasskraftverk vært et stridstema. Denne debatten er for omfattende til at jeg vil gå noe videre inn i den i denne artikkelen, men likevel er den viktig, i form av at den har satt viktige premisser for diskusjonene omkring norsk energipolitikk, slik at den ikke kan forbigåes i stillhet. At det i Norge, som er en av verdens store olje- og gassleverandører, vil være stor interesse for å nyttiggjøre seg disse råvarene selv er ikke så veldig overraskende. Derfor kan det sies at dette førte til at debatten omkring vindkraft og de andre fornybare energikildene kom litt i bakleksa. Oppsummerende kan vi si at det skjedde en spissing av argumentene i begge leire (dvs. miljøvernere og gassforkjempere) i denne kontroversen, samtidig som aktører og organisasjoner som tidligere var for snudde og ble mot. Dette som en konsekvens av renessansen for det klassiske naturvernet. Den planlagte lokaliseringen av de ulike vindparkene

³⁶ Aftenposten 17/6-1996

³⁷ Ibid

³⁸ "Grøn el i Det norske hus", innlegg av Olje- og Energiminister Ranveig Frøiland i Bergens Tidende 21/2-1997

³⁹ Ibid

som det ble søkt konsesjon for ble oppfattet som å komme i konflikt med verneinteresser på samme måte som med vannkraft på 1980-tallet. Det er særlig dette jeg vil fokusere på i den siste delen av artikkelen.

På midten av 1990-tallet var det særlig stor aktivitet på Vestlandet i forhold til utbygging av vindkraft. Det svenske selskapet Vattenfall engasjerte seg sammen med Sotra Energi for å bygge flere vindparker i Hordaland. Blant annet i Fjell kommune, i Øygarden (hvor det også var planlagt gasskraftverk) og på Fedje.⁴⁰ Den første parken var planlagt satt opp på Fjell og skulle bestå av mellom fem og ti møller som skulle være i drift i løpet av 1998. Vattenfall, som på denne tiden hadde blitt stor på vindkraft i Sverige, mente dette var økonomisk interessant fordi enkelte selskaper etterspurte vindkraft, og er villig til å betale ekstra for den. Fokuset på grønn energi hadde skapt et marked.⁴¹ Vindparken på Algerøy i Fjell kommune skulle bestå av seks vindmøller som skulle produsere nok strøm til 550 hus. Allerede i mars samme år hadde planene blitt forskjøvet litt i forhold til den første tidsplanen. De seks møllene skulle være i gang i løpet av 1999.⁴² Prosjektet var avhengig av statsstøtte for å kunne realiseres. Sotra Energi mente de trengte 40 prosent av de 35 millionene prosjektet ville koste.

Nordhordaland kraftlag lanserte også planer for vindmølledrift og hadde satt i gang utredningsprosjekter i både i Øygarden og på Fedje. Deres planer var mer beskjedne enn Sotra Energis, da de bare hadde planer om to vindmøller i løpet av de følgende to årene.⁴³ For dem dreide dette seg mest om miljø og det å være i forkant enn å tjene penger på vindkraft. Det hadde de ikke særlig tro på at var mulig enda. Også i Austevoll ville de bygge vindmøller. De satset på å bygge fem store vindmøller innen et år. De skulle være høyere og skulle ha større kapasitet enn de seks som var planlagt på Sotra. Utbyggerne her hadde det samme problemet som på Sotra, de var avhengige av statlig støtte.⁴⁴ Fra Olje- og Energidepartementet kom det ikke særlig positive signaler. Politisk rådgiver Arne Næsheim sa at det ikke var vindkraft, men bioenergi som var departementets satsningsområde på alternativ energi. Ifølge han hadde bioenergi vist seg å være mer konkurransedyktig på pris i forhold til vannkraft, men ingenting kunne sies sikker før det lå konkrete søknader på bordet.⁴⁵ Statsråden var imidlertid mer positiv enn sin politiske rådgiver. Hun viste til at vindprosjektet i Vikna også hadde fått støtte og at det fantes penger til å støtte slike prosjekter.⁴⁶

Kurt Benonisen i NTE mente at hele diskusjonen om vind versus gass var et spørsmål om hva vi vil. I løpet av en tiårsperiode vil det kunne etableres 1200 vindmøller som kunne forsyne Norge med like mye strøm som de to planlagte gasskraftverkene (fem TWh). Han argumenterte samtidig sterkt for

⁴⁰ Aftenposten 28/2-1997

⁴¹ Ibid

⁴² Bergens Tidende 8/3-1997

⁴³ Aftenposten 28/2-1997

⁴⁴ Bergens Tidende 15/5-1997

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Bergens Tidende 16/5-1997

at vi også burde videreutvikle vannkraften og samkjøre denne med vindkraft siden vindkraft er en typisk vinterkraft og at denne kan bidra til et redusert uttak fra magasinene på vinteren.⁴⁷ Forsker Jacob Melting ved Vestlandsforskning mente også at vi hadde et betydelig potensial for vindkraft som vi ikke var klar over. Han skulle utrede vindens ressurspotensial befolkningen langs vestlandskysten. Han mente også at kommuner og industri burde være interesserte i vindkraftutbygging, fordi det ifølge utenlandske studier hadde vist seg at ingen annen energikilde gir tilsvarende antall arbeidsplasser som utbygging av vindmøller. Samtidig argumenterte han for at initiativet burde komme lokalt, da dette var med på å bidra til å lette aksepten av vindkraft.⁴⁸ Statkraft meldte senere på året at Norge er et av de land i Europa med best forutsetninger for å ta i bruk vindkraft. Grunnen til dette er en lang kyststripe med høy og stabil vindstyrke. De anslo at det i Norge kunne bygges vindkraft for inntil 30 TWh, noe som tilsvarer den strømmengde norsk prosessindustri brukte i 1997. Det var imidlertid mer usikkert når Statkraft ville sette i gang med utbygging av vindkraft, de ville vente og se hvordan det offentlige stilte seg til å iverksette støtteordninger.⁴⁹

Det var generelt mange planer om bygging av vindparker på denne tiden. Grunneier Tor Helge Kjellby planla Norges første kommersielle vindmøllepark på Lindesnes. Han ønsket i første rekke å sette opp fem møller som skulle produsere nok strøm til å forsyne mellom 600 og 700 husholdninger med strøm. Totalt så han for seg at det skulle bygges opptil 50 vindmøller i fjellene over Lindesnes i løpet av en fem års tid.⁵⁰ Kjellby var i samtale med flere energiverk og de fleste var positive. Investeringskostnadene begynte etter hvert å bli så lave at det kunne bli interessant. Likevel var det slik at Kjellby trengte noe statlige overføringer for å få finansiert prosjektet om ikke private aktører var interesserte. Aftenposten undersøkte med OED om det fantes statlige midler til dette formålet, men de fikk høre at det ikke eksisterte statlige støtteordninger til dette formålet.⁵¹ Det eneste politikerne hadde bevilget penger til var bioenergi. Både Senterpartiet og Naturvernforbundet mente det var skandaløst at ikke vindkraft får statsstøtte. I et land som har så gode forutsetninger for vindkraft burde det absolutt satses på vindkraft, mente generalsekretær Terje kronen i Norges Naturvernforbund.⁵² Vest-Agder Energiverk besluttet litt senere på høsten at de ville være med på Kjellbys planer og satset 30 millioner på prosjektet.⁵³ Meldingen Kjellby og Vest-Agder Energiverk fra Olje- og Energiminister Ranveig Frøiland var at landets energiverk tjente såpass at de kunne finansiere det ekstra det kostet for å bidra til vindkraftproduksjon. Dette var ingen statlig oppgave.⁵⁴ Kjellby fikk likevel

⁴⁷ Aftenposten 16/5-1997

⁴⁸ Bergens Tidende 24/5-1997

⁴⁹ Bergens Tidende 25/6-1997

⁵⁰ Aftenposten 26/7-1997

⁵¹ Aftenposten 26/7-1997

⁵² Aftenposten 29/7-1997

⁵³ Aftenposten 20/10-1997

⁵⁴ Aftenposten 20/10-1997

bygd sin vindpark og i august 1998 ble den åpnet av daværende Olje- og Energiminister Marit Arnstad.⁵⁵

Bergens Tidende kritiserte den passive holdningen til myndighetene på lederplass 10/8-1997.⁵⁶ Det ble vist til at den norske satsningen på vindkraft hadde vært veldig beskjeden i forhold til for eksempel Danmark. De kritiserte også det norske vindkraftprogrammet som ble startet opp i 1979 for å ha vært altfor passivt og beskjedent. Det var særlig programmets fase 3 de kritiserte. De to første fasene gikk ut på å først kartlegge vindressurser og etablere og deretter få praktisk erfaring med vindkraftanlegg, mens den siste gikk ut på å omsette den norske kompetansen i norske produkter og tjenester for eksport. Det var særlig det at det ikke var noen interesse for å etablere et hjemmemarked BT fant underlig. Da særlig med tanke på at vindkraft og vannkraft er en god kombinasjon.⁵⁷ BT argumenterte derfor at det snarest burde settes i verk en fase fire i kraft av en handlingsplan for anvendelse av vindkraft i Norge. Det burde gis investeringsstøtte og for eksempel bortfall av avgifter på vindkraft. Energi- og miljøpolitikk burde settes i førersetet og ikke industri- og næringspolitikk.⁵⁸

Samtidig som gasskraftdiskusjonen raste kom det utspill fra både Hydro og Kværner om at de vil satse på vindkraft. Hydro skal bygge en vindpark, mens Kværner satser på produksjon av vindmøller.⁵⁹ Likedan annonserte Statoil at de skulle bygge fire vindmøller på Kollsnes i Øygarden.⁶⁰ Statoil hadde tidligere på året annonsert at de ville satse på alternative energiformer og profilere seg mer som et energiselskap enn et selskap som kun drev med olje og gass.⁶¹ Ifølge Harald Norvik, administrerende direktør i Statoil, ville det likevel være viktig for Statoil at debatten gikk på måter for å redusere energiforbruket globalt uten at dette forrykket samfunnsstrukturen som er bygget opp på bruk av petroleum. Det ville være viktig å fokusere på forbruk parallelt med tiltak for å redusere utslipp. Det mest sentrale poenget her for Norvik var at norsk gass kan erstatte mer forurensende energiproduksjon omkring i verden, noe som måtte få sin konsekvens i at Norge må få miljøgevinsten av dette.⁶² Felles for disse satsningene var at vindkraft begynte å bli økonomisk interessant. Det amerikanske elkraftinstituttet EPRI mente at vindkraft ville innenfor en 10-12-årsperiode produsere den billigste kraften uansett kilde.⁶³

OED ble samtidig kritisert av Terje Kronen i Naturvernforbundet som mente at det var dårlig at norske myndigheter ikke ga tilskudd til norsk vindkraftproduksjon. Dette ble i sin tur avvist av avdelingsdirektør Svein Roar

⁵⁵ Aftenposten 22/8-1998

⁵⁶ Bergens Tidende 10/8-1997

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Aftenposten 14/9-1997

⁶⁰ Bergens Tidende 13/10-1997

⁶¹ Aftenposten 14/1-1997

⁶² Ibid

⁶³ Aftenposten 14/9-1997

Bruborg i OED som viste til at det i løpet av de siste 10-15 årene hadde blitt satset rundt fem millioner kroner årlig på vindkraftteknologi.⁶⁴ Subsidiering av strømmen fra vindkraftverkene var imidlertid ikke aktuelt. I år 2000 kom imidlertid meldingen fra Statoil om at de trakk seg fra videre satsing på vindkraft. De begrunnet dette med at strømprisen fra vindkraft ville bli for høy til at det kunne forsvares å gå inni dette markedet. I stedet så Statoil på gasskraftverkene på Kolsnes og Kårstø som de mest konkurransedyktige energialternativene.⁶⁵

Vindparkene kommer?

I begynnelsen av 1998 kunngjorde Statkraft at de ville bygge en vindpark bestående av opptil 100 møller på Smøla på Nordmøre. De fleste øyboerne var positive til planene, men ifølge ordføreren ville det være et poeng i å redusere den visuelle effekten av møllene i størst mulig grad. Uansett var gjennomgangstonen fra lokalbefolkningen at det var bra at det skjedde noe.⁶⁶ Samtidig som disse planene lanseres marte blant andre Statkraft til en viss moderasjon på vindkraftens vegne. Vindkraft vil aldri kunne bli noe annet enn et supplement, og vannkraft vil være den dominerende energikilden også i fremtiden.⁶⁷ Den optimismen de store aktørene ville dempe hang sammen med blant annet at Bondevikregjeringen hadde lovet å fremskaffe fem TWh fra satsing på fornybare energikilder som vind-, bølge-, sol- og bioenergi innen år 2002. Noe som nesten tilsvarer produksjonen i de to planlagte gasskraftverkene.⁶⁸ Ifølge Statkraft var det imidlertid mye infrastruktur som måtte på plass før disse målene kunne nås.

Samtidig som flere planer for vindparker lanseres kommer det også til syne en gryende motstand mot disse. Det er særlig omfanget av vindmøllene som skapte bekymring. De planlagte vindmøllene skulle rage 60-80 meter i været og de ville bli et dominerende trekk i landskapet hvis 100 slike ble plassert sammen. Jan Tore Sanner fra Høyre mente at det er naivt å tro at vindkraft er ukontroversielt.⁶⁹ Dette kom også til syne i en debatt på leserinnleggssidene i Bergens Tidende hvor Naturvernforbundet ble utfordret på sitt syn på vindkraft. Var det slik at de hadde glemt sin egentlige oppgave, nemlig å verne natur og landskap?⁷⁰ Halfdan Wiik, som satt i sentralstyret for Norges Naturvernforbund, var i sitt tilsvarende til dels enig i dette, men han mente at det viktigste er at vindkraft er det minste ondet hvis valget står mellom fornybar energi og ikke-fornybar energi. Han framhevet imidlertid at det er viktig at vindparkene ikke kommer i konflikt med natur- og landskapsverdier.

⁶⁴ Aftenposten 14/9-1997

⁶⁵ Bergens Tidende 1/2-2000

⁶⁶ Aftenposten 18/1-1998

⁶⁷ Bergens Tidende 26/1-1998

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Aftenposten 12/2-1998.

⁷⁰ Bergens Tidende 5/2-1998

Utbygging i større sammenhengende områder med uberørt natur må for all del unngås.⁷¹ Dette gjentas også av Terje Kronen fra Naturvernforbundet i et innlegg i Aftenposten:

”Det er viktig å unngå å bygge i villmarksområder med urørt natur og i områder som er særs vakre, har sjeldne naturtyper eller har et mangfoldig plante- og dyreliv. Bygging i kulturlandskaper hvor moderne vindmøller ikke harmonerer med eksisterende kulturverdier skal unngås. (...) Med den medvind vindkraftutbyggingen nå har, må faktisk Naturvernforbundet påta seg rollen med å bremse litt.”⁷²

Her ser vi at det klassiske naturvernet kommer i konflikt med en moderne miljøverntankegang. På samme måte som i vannkraftdiskusjonene på 1980-tallet blir det viktig å verne om det urørte i forbindelse med utbygging av vindkraftverk. Denne motstanden skal vi se at blant annet ble sterkere i forbindelse med utbyggingsplanene på Stadlandet i Sogn og Fjordane. Olje- og Energiminister Marit Arnstad sa seg også enig i at plasseringen av vindmøller må være gjennomtenkt. Hun mente det vil være viktig å lære av de danske erfaringene og tenke igjennom om vi vil ha få og store vindparker, eller om vi vil ha en mer spredt utbygging.⁷³ Etter hennes mening var det beste få og store vindparker som blir bygget der vinden er best og kraftnettet best utbygd, samtidig som det vil være viktig å unngå konflikter om arealbruk og miljø. Hun så for seg at det måtte stilles krav til minimumsstørrelse på disse vindparkene.⁷⁴ Et annet signal på at konsekvensene av vindkraftutbyggingen hadde blitt mer tydelige og ble tatt på alvor, var at Miljøvernminister Guro Fjellanger varslet at oppføring av vindmøller vil være et så stort tiltak og inngrep at det faller inn under bestemmelsene som omfattes av både plan- og byggesaksbestemmelsene i plan- og bygningsloven.⁷⁵

Det at det ville være viktig å lære av Danmark var gjennomgangstonen i mye av kritikken mot bygging av vindparker i Norge. En delegasjon fra NVE som hadde vært i Danmark på studietur kunne melde om at deres vindsatsing hadde kommet ut av kontroll. I dette lå det at det hadde blitt store negative miljøeffekter, lite produksjon av el-kraft, store produksjonskostnader, store nettkostnader for å få strømmen fram til forbrukerne, og bygging av vindmøller der det var lite vind.⁷⁶ Delegationens inntrykk var dermed at det tilsynelatende vellykkede vindkraftlandet Danmark hadde gjort seg dyrekjøpte erfaringer. Deres anbefalinger gikk dermed ut på at det ikke måtte bygges i soner nær sjø og vann, ikke gi konsesjon i områder med verneinteresser og på arealer som utnyttet til friluftsliv. Det vil heller ikke være ønskelig å bygge for

⁷¹ Bergens Tidende 13/2-1998

⁷² ”Vindmøller i vinden” innlegg av Terje Kronen, Naturvernforbundet i Aftenposten 26/2-1998

⁷³ Aftenposten 13/2-1998

⁷⁴ Aftenposten 20/2-1998

⁷⁵ Bergens Tidende 5/3-1998

⁷⁶ Bergens Tidende 17/4-1998

nært boliger.⁷⁷ Det som de anså for å være det viktigste var likevel at en utbygging skjedde under streng statlig kontroll. I forlengelsen av denne diskusjonen om vindkraftens negative konsekvenser organiserte en rekke kommuner seg i Landssammenslutningen for Norske Vindkraftkommuner (LNVK) i februar 1999. Organisasjonen ble stiftet for å yte kompetanse i balansegangen mellom vern, utbygging og kompensasjon for vertskommunene ved vindkraftetableringer heller enn å skulle være en protestorganisasjon.⁷⁸ De hadde som formål å skulle være en interesseorganisasjon som skal påvirke rammevilkårene ved utbygginger.⁷⁹

I begynnelsen av 1999 lanserte Statkraft planer for tre vindparker langs norskekysten. Nærmere bestemt Stad i Sogn og Fjordane, den tidligere nevnte parken på Smøla i Møre og Romsdal og Hitra i Sør-Trøndelag.⁸⁰ På Stadlandet var planen å bygge 25-50 vindmølle på et ti kvadratkilometer stort område, hvor hver mølle skulle være 50-60 meter høy. På Smøla skulle det bygges omtrent like stort, men der mente Statkraft at det var et større potensial for videre utbygging med tiden. På Hitra ville det bli en noe mindre park enn de andre to.⁸¹

Den tidligere Olje- og Energiministeren Ranveig Frøiland kom med kraftig kritikk mot Bondevik-regjeringens plan for utbygging av vindkraft på Hordaland Aps årsmøte. Bondevik-regjeringen hadde, som nevnt innledningsvis, satt en målsetting på 3 TWH fra vindkraft innen år 2010. Hun mente det var ille at Vestlandet, og spesielt Hordaland hvor hun var fylkesleder i Ap, skulle ta miljøbelastningen med å oppfylle regjeringens planer.⁸² Regjeringens målsetting ville i følge Frøiland bety at det måtte bygges 1000 vindmøller, og at de fleste av disse ville havne på Vestlandet. Hun mente at dette ville føre med seg store støyplager og også skjemme miljøet. I stedet for å bruke så mye på utbygging av vindkraft mente hun at pengene ville komme bedre til nytte hvis de ble brukt til å utvikle gasskraftteknologi som reduserte CO2-utslippene. Frøiland møtte imidlertid motstand fra en annen fylkestingsrepresentant, Espen Villanger, som refererte til at AP har vedtatt en opptrappingsplan for vindmøller.⁸³ Atle Vetaas i Vindkraftforum Vest er heller ikke enig i Frøilands kritikk. Han mener at støyen fra møllene ikke er så veldig sterk og at lyden fra havet mest sannsynlig vil overdøve vindmøllene. Det at vindmøllene blir synlig er ikke å komme bort fra, men han fremhever at de bare har 25 års levetid, og at det ikke vil være noe problem å fjerne dem hvis det skulle være ønskelig.⁸⁴ Han er imidlertid enig med Frøiland i at gigantiske parker ikke er veien å gå, men at det må bygges mindre parker først.

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Bergens Tidende 3/2-1999

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Bergens Tidende 29/1-1999

⁸¹ Ibid

⁸² Bergens Tidende 22/3-1999

⁸³ Ibid

⁸⁴ Bergens Tidende 22/3-1999

Det blir også tydelig at verneinteresser vil spille en viktig rolle i myndighetenes saksbehandling av vindkraftanlegg. I et brev til Bremanger Kraft As, som planla bygging av en vindpark på Bremangerfjellet, skrev NVE at vindparken, ville kunne komme i konflikt med naturmiljøet, kjente kulturminner, det generelle kulturmiljøet, truede eller sårbare dyre- og fuglearter og turistinteressene.⁸⁵ Med dette brevet varslet NVE at det ikke kom til å bli enkelt å få konsesjon for utbygging av vindparker, samtidig som de også ville legge seg på samme linje i forhold til utbygging av ny vindkraft.⁸⁶ Bremanger Kraft mistet imidlertid ikke gløden av den grunn. De sikret seg avtaler med samtlige grunneiere i bygden Igland, Trovanger og Grotle og kunne dermed planlegge en vindpark som ville bli dobbelt så stor som det de opprinnelig hadde planlagt.⁸⁷ Etter planen skulle det nå bygges en vindpark som dekket et område som var fire kilometer langt og to kilometer bredt, og som kunne forsyne 10 000 husholdninger med strøm. Senere på året ble det også gitt klarsignal fra Bremanger kommune, som i brev til NVE anbefaler bygging av vindparken. Ifølge Bergens Tidende var det ventet at NVE ville gi konsesjon til vindparken selv om det var sterke verneinteresser inne i bildet. Blant annet var området et viktig hekkområde for havørn.⁸⁸ Per i dag har det enda ikke blitt gitt konsesjon til denne vindparken.⁸⁹

Statkraft planla som nevnt å bygge en vindpark på Stadlandet i Selje kommune. Denne var planlagt å få en utstrekning på nærmere en mil, og skulle bestå av ca 50 møller som kan forsyne opptil 20 000 husholdninger. Grunneierne på Stad var opptatte av at de skulle få en skikkelig kompensasjon for at de skulle gi avkall på såpass store uberørte områder som det her var snakk om. De fremhevet også at utbyggingen ville føre med seg inngrep som ville gå ut over mer enn det som kan måles i kroner og øre.⁹⁰ Statkraft på sin side sa at prosjektet var marginalt og at det ikke hadde rom for lokale krav om kompensasjoner. Planene på Stadlandet ble heller ikke møtt med særlig begeistring fra naturvernerne som varslet kamp mot utbyggingen.⁹¹ Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane mente at Statkraft knapt hadde kunnet finne en mer uheldig plassering for en så stor vindpark, og at den ville komme i konflikt med internasjonale, nasjonale og regionalt verdifulle naturvernområder, kulturlandskapsområder og friluftsområder. Stadlandet er et kjent landemerke som ikke bør belastes med tekniske inngrep som vil være synlige fra Nordsjøen til Lodalskåpa i indre Nordfjord, mente de videre.⁹² Kurt

⁸⁵ Bergens Tidende 29/4-1999

⁸⁶ Ibid

⁸⁷ Bergens Tidende 10/7-1999

⁸⁸ Bergens Tidende 7/10-1999

⁸⁹ Kilde:

http://www.nve.no/modules/module_109/publisher_view_product.asp?iEntityId=3371&iMenuId=261&strBoxColor=FFFF99&strYAH=>NVE>%3Cb%3EEnergi%3C%2Fb%3E>Energi%3C%2Fb%3E>Vindkraftkonsesjoner - 10/7-2002

⁹⁰ Bergens Tidende 3/2-1999

⁹¹ Bergens Tidende 14/5-1999

⁹² Ibid

Oddekalv i Norges Miljøvernforbund varslet også aksjoner hvis myndighetene skulle gi utbyggerne klarsignal for utbygging.⁹³ Oddekalv mente at det planlagte anlegget ikke ville kunne produsere nok strøm til at et slikt inngrep skulle kunne forsvares. Bellona sa at de i prinsippet var enig i at Norge må satse på vindkraft, men at hvis prosjektene blir for konfliktfylte i forhold til andre interesser ville de være mot.⁹⁴ Også fylkeskommunen sa nei til vindpark på Stadlandet. De mente, som andre, at området er et viktig verneområde både i forhold til naturlandskap, kulturminne, reiseliv og friluftsliv.⁹⁵ Statkraft som tidligere lanserte vindparken som et nullprosjekt, ble gjennom forhandlinger enige med Selje kommune enige om en kompensasjon på 34 millioner kroner.⁹⁶

På høsten 2000 ble alle de tre vindkraftverkene på Smøla, Hitra og Stadlandet gitt konsesjon av NVE.⁹⁷ Dette møtte nærmest umiddelbar motstand fra naturvernere og andre interesseorganisasjoner. Generalsekretæren i Fortidsminneforeningen, Kristen Grieg Bjerke, mente utbyggingen på Stad kom til å bli så kontroversiell at den ville avspore hele debatten om alternative energikilder.⁹⁸ Han fremhevet at Stad var et av de områdene som har størst symbolverdi langs kysten, og at vindmøllene ville dominere og gripe inn i kulturlandskapet rundt Selje kloster.⁹⁹ Naturvernforbundet var enige i dette og sa at inngrepene det her er snakk om ville medføre altfor store kostnader til at prosjektet kunne forsvares.¹⁰⁰ Bellona, på sin side, hadde nå bestemt seg for at de var positive til planene og mente at de negative konsekvensene ved vindparker var overdrevne, og spesielt i tilfellet Stad. Det viktigste var at utbyggingen av fornybar energi nå kom i gang.¹⁰¹ Erik Solheim i Naturvernforbundet beklaget selvfølgelig dette og mente at Bellonas standpunkt ville bli brukt for alt det var verdt av motstanderne i kontroversen. Senere kom det imidlertid også fram at Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon, Natur og Ungdom, var positive til utbygging. De kunne heller ikke se at de negative konsekvensene var større enn fordelene med å nå komme i gang med produksjon av fornybar energi.¹⁰²

Naturvernforbundet, sammen med Den Norske Turistforening, Verdens Naturfond og Norges Jeger- og Fiskerforbund, gjorde felles sak mot vindkraftverket gjennom Samarbeidsrådet for naturvernsaker.¹⁰³ I tillegg anket Naturvernforbundet avgjørelsen på egen hånd. Også Fortidsminneforeningen anket avgjørelsen inn for OED, samtidig som grunneierlag, sau- og

⁹³ Bergens Tidende 15/5-1999

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Bergens Tidende 4/4-2000

⁹⁶ Bergens Tidende 12/4-2000

⁹⁷ Bergens Tidende 28/12-2000

⁹⁸ Bergens Tidende 24/1-2001

⁹⁹ Aftenposten 21/1-2001

¹⁰⁰ Bergens Tidende 24/1-2001

¹⁰¹ Bergens Tidende 4/2-2001

¹⁰² Bergens Tidende 9/2-2001

¹⁰³ Bergens Tidende 4/2-2001

geiteavlslag, andre lokale organisasjoner og privatpersoner også klaget på avgjørelsen.¹⁰⁴ Fylkesutvalget i Sogn og Fjordane meldte at de ville komme til å reise motsagn mot planene på Stad. Dette var den sterkeste måten fylket kan protestere på planene.¹⁰⁵ I motsagnet het det at planene var i strid med intensjonene om å ta vare på denne delen av Stadlandet som et viktig regionalt, nasjonalt og internasjonalt landskapsområde. NVE på sin side så ingen grunn til å ta noen av de 16 klagen som kom inn til følge og opprettholdt vedtaket om konsesjon.¹⁰⁶ Saken ble deretter oversendt OED for endelig avgjørelse.

Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren gjorde så felles sak mot de planlagte vindkraftverkene både på Stad og på Smøla. De mente miljøkonsekvensene av en slik utbygging ville være så store at en utbygging ikke ville være forsvarlig.¹⁰⁷ De etterlyste samtidig en nasjonal kartlegging av konflikter for at den videre utbyggingen av vindkraft skulle kunne skje på best mulig måte uten å komme i konflikt med viktige verneinteresser.¹⁰⁸ Totalt anbefalte de å skrinlegge åtte av tretten planlagte vindkraftverk, noe som skapte sterke reaksjoner fra blant annet Landssammenslutningen av Norske Vindkraftkommuner og Norsk Miljøkraft.¹⁰⁹ Flertallet i utviklingsutvalget i Selje kommune avviste også motsagnene mot vindparken, men fylkespolitikernes motsagn førte til at det var Miljøverndepartementet som måtte avgjøre endelig reguleringsplan for området. Kommunen protesterte på dette ut fra prinsippet om lokal selvråderett.¹¹⁰ I april 2002 kom meldingen om at Olje- og Energiminister Einar Steensnæs sier nei til bygging av vindparken på Stadlandet. Avgjørelsen er tatt ut i fra hensynet til natur-, friluft- og kulturinteressene på Stadlandet.¹¹¹ Både Fortidsminneforeningen og Riksantikvaren var meget fornøyde med denne avgjørelsen.

På Smøla møtte planene om vindkraft også motstand i fra andre i tillegg til DN og Riksantikvaren. Norsk ornitologisk forening (NOF) protesterte også på utbyggingsplanene fordi Smøla har verdens tettste bestand av havørn. Øya har i tillegg Europas største sammenhengende kystlavlandsslette som ikke er berørt av menneskelig aktivitet. Saken ble av den grunn derfor ansett som internasjonalt viktig og skulle behandles av Bern-konvensjonens sekretariat.¹¹² Tidlig i september 2001 var det ventet at Olje- og Energiminister Olav Akselsen fra Ap ville kunngjøre at vindparken på Smøla skulle få konsesjon. Den såkalte Motvindaksjonen på Smøla reagerte også sterkt på Aps håndtering av denne saken. De mente ankeprosessen som hadde blitt kun var et spill for galleriet og at det ikke i det hele tatt har blitt tatt hensyn til de mange natur- og

¹⁰⁴ Ibid

¹⁰⁵ Bergens Tidende 27/1-2001

¹⁰⁶ Aftenposten 20/5-2001

¹⁰⁷ Bergens Tidende 7/6-2001

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Bergens Tidende 8/6-2001 og Aftenposten 7/6-2001

¹¹⁰ Bergens Tidende 11/9-2001

¹¹¹ Aftenposten 11/4-2002

¹¹² Aftenposten 2/9-2001

miljøfaglige innspill i denne saken.¹¹³ På tross av innsigelsene gir Olje- og Energiministeren klarsignal til bygging av vindmøllene. NOF mener at dette er alvorlig og de vil forfølge saken videre til Statens naturoppsyn og Økokrim, og til slutt eventuelt reise sak mot departementet for å forhindre at et av landets viktigste fugleområder blir ødelagt.¹¹⁴ Dette fører imidlertid ikke fram og byggingen av første del av vindparken på Smøla starter sommeren 2002. Statkraft var imidlertid usikre på om de skal bygge andre del av vindparken. Det kommer an på hvordan statens subsidiering av vindkraft blir i fremtiden.¹¹⁵

Oppsummering

Diskusjonene omkring vindkraft må naturlig nok settes inn i en større energipolitisk sammenheng. Den politiske vilje, eller interesse, for at vindkraft skal være noen viktig bidragsyter til den samlede energiproduksjonen i Norge, har aldri vært særlig stor. Dette må sees i sammenheng med at vi allerede i dag kan sies å ha en stor fornybar energiproduksjon i form av vannkraft. For forkjemperne for vindkraft er poenget at med utbygging av vindkraft vil vi blant annet kunne slippe å kjøpe energi fra andre og mer forurensende kilder i utlandet i de perioder dette trengs. Dagens målsetting er som nevnt at vi skal få 3 TWh kraft fra vindturbiner innen 2010. Riktignok har Enova, det nystartede statlige energiøkonomiseringskontoret, nylig gått ut og sagt at denne målsettingen er urealistisk og at dette målet vil være for kostbart å få realisert.¹¹⁶ De mener at i et rent økonomisk perspektiv er ikke vindkraft lønnsomt slik det norske energimarkedet er i dag. Dette er så klart et skudd for baugen for mange av de aktører som har kjempet for vindkraftutbygging i Norge.

Hvis vi så skal oppsummere den norske vindkraftdiskusjonen slik den har fremstått i det materialet jeg har gjennomgått er det et fellestrekk at det generelt synes å være vanskelig å få gjennomslag for store prosjekter. De ulike regjeringene som har sittet i denne perioden har alle sammen, i varierende grad riktignok, vært lunkne til å bidra til utbygging. Unntaket må være Bondevik I, som også var de som lanserte målsettingen med 3TWh innen 2010. Generelt har tonen vært at regjeringen ikke er interessert i å subsidiere vindkraft i noen stor grad. Oljeselskapene har også, som vi har sett, vært innom og snust på vindkraft, men det har foreløpig bare blitt med det. Et annet interessant trekk ved denne diskusjonen er det skillet som oppstod mellom de som la vekt på naturvern i klassisk forstand (verne om det uberørte) og de miljøvernerne som la større vekt på at det nå ville komme i gang produksjon

¹¹³ Aftenposten 7/9-2001

¹¹⁴ Adresseavisen 6/9-01

¹¹⁵ Bergens Tidende 27/6-2002

¹¹⁶ Aftenposten 24/5-2002

av fornybar energi. Fra starten av var alle disse aktørene veldig positive til at vindkraft, men da det ble lagt fram konkrete planer delte de seg i to leire.